

שופטי הרוב. פרט לענין הצלת בכר (ושבועת-השקר של קסטנר הנובעת מכך) בא ספקידין זה לסתור לגמרי את הבנין של הלוי, אשר אגרט עצמו קרא לו "פסקדין מנומק, מפורט, רבירוש ומשולם".

אגרט אישר את קביעתו היסודית של הלוי, כי אמנם סייעה פעולת קסטנר למלאכת ההשמדה של הנאצים. אולם לדעתו אין כל צורך להסיק מכך שהיא נעשתה בכונה זדונית, או אפילו מתוך ידיעה בטוחה על התוצאות הצפויות. אגרט אף הרחיק לכת, הביע את השקפתו כי רשאי מנהיג להסתיר מהמוני העם את ידיעות-ההוצעה על הסבך המתקרב, אם לפי שיקול-דעתו הסביר הדבר רצוי לענין הכללי.

מסקנתו של אגרט: מכיוון שלדעתו לא הוכח כי היתה לקסטנר כוונת-זדון בשעה ששיחף פעולה עם הנאצים, הרי שלא היה כאן שיתוף-פעולה במובן הפלילי, היינו שלא הוכח בכלל שיתוף-פעולה במובן שצדק את דברי גרינחלד.

אחת התכונות הבולטות בהלכתו של אגרט היתה כי העמיד את הדברים כאילו קסטנר הואשם בעבירה פלילית, ויש להוכיח לא רק שביצע עבירה, אלא גם ידע מראש בוודאות את התוצאה. ואילו אגרט הניח כי קסטנר התכוון להציל יהודים בשעה ששיחף-פעולה עם הנאצים, וכי כוונה זו קובעת, אפילו התברר בפועל שהיתה מוטעית.

אותה עמדה נקט אגרט בענין הצנחנים. שוב אישר למעשה את קביעתו של הלוי כי קסטנר השפיע על הצנחנים להסגיר את עצמם, אולם הניח כי כוונתו היתה טובה וכי חשב שלא היה מנוס מדרך זו.

העיר שמואל תמיר, בסוף אותו יום, כשנשאל לדעתו על-ידי העיתונאים המתוחים: "אם נלך עד הסוף בדרך זו, הרי שקרוב לוודאי כי המרשל לפון ויפאר לאבאל היו יוצאים זכאים בדיון, אילו נשפטו לפי כללים אלה. לכל הדעות פעל לפחות המרשל פון בכתנות טובות, כדי למנוע את הרס פאריס וכדי להציל את כל דרום צרפת ושני מיליון חיילים צרפתים מידי הנאצים, ובפועל אף הציל אותם, במחיר שיעבוד מדינתו וחיסול האימפריה הצרפתית."*

★ ★ ★

פיסת בד לביסוי המערומים

למעשה לא התפסק השופט אגרט במסקנות, אלא פה ושם, כשלא הסכים עם סיכומי העובדות שנקבעו על-ידי הלוי, שלל אותן בפירוט.

בדרך כלל אין בית-משפט גבוה רשאי להיכנס לקביעות עובדתיות של בית-המשפט הנמוך ממנו. כי רק השופט הנמוך יותר רואה ושומע את העדים, ויכול תוך כדי כך לעצב לעצמו דעה על טיבו והמהימנות של האיש המוסיע לנגד עיניו. ואילו השופט הגבוה יותר, שאינו רואה את העדים ואינו שומע את דבריהם, אלא רואה לפניו רק את הפרוטוקול היבש והמתומצת תמיד, חייב לסמוך על שיקול-דעתו של קודמו. הוא יכול רק להתנגד להלכות משפטיות הנראות לו מוטעות, או, במקרים יוצאי-דופן, למיט צאים עובדתיים שאין להם ביסוס כלשהו בחומר העובדות.

גם השופט אגרט הכיר להלכה בכלל זה, הודיע כי לא ייכנס למימצאי העובדות, אלא רק למסקנות. אולם במהרה נראה היה כי סטה למעשה מכלל זה, החל שולל בזה אחר זה רבים מן המימצאים העובדתיים של הלוי, כך נוצר מצב מוזר: בעוד שהלוי הודיע בפירוט, אחרי שמיעת עדותו של קסטנר, במשך ימים רבים, שאין הוא מאמין לעד ואף הצביע על עשרות שקרים שהוכחו, הרי בא אגרט והשתמש באותם הדברים של קסטנר כדי להפריך את דברי הלוי. כמעט נראה כאילו קסטנר והלוי שניהם עדים שחיי מעמד, שניתן להזים את דברי האחד בדברי השני.

באופן זה ירדו מן הפרק שקריו של קסטנר נר שה שמעו בבית-המשפט המחוזי, שהיה כמו בכל משפט פלילי, חלק רציני מחומר הראיות, בייחוד כשמדובר על תוסילכו של האיש המעיד. בשעתו הצביע תמיר על 63 שקרים מרכזיים נפרדים בדברי קסטנר, טען כי כל אחד מהם נועד לחפות על מעשה או מחל בלתי-כשר. טען אז תמיר: קסטנר דור מה לאדם ערום, שיש לו רק פיסת-בד קטנה לכסות בה את מערומיו. בשעה שהוא מכסה חלק אחד ממערומים אלה, מתגלה חלק אחר. תמיר הצביע על מטרתו של כל שקר.

הלוי שילב בפסקדינו את כל השקרים במסכת בנינו. אולם עתה בא אגרט והת' עלם מרובם. הוא לא הסביר אותם. תחת זאת הסתמך השופט — שמעולם לא ראה ושמע את קסטנר על דוכן העדים — על שורה שלמה של השערות וניחושים לגבי מניעיו של האיש, מבלי שאלה הושמעו לא על-ידי קסטנר, ולא על-ידי חיים כהן. כמו השופט פרץ בשעתו, הסביר גם אגרט במקום אחד כי ביטוי מסוים בדברי קסטנר, שלא השתלב עם הבנין ההגיוני שלו, נאמר כנראה בטעות או שלא בדיוק.

★ ★ ★

ביגוי ושרת מוד קסטנר

מעל לכל משפט קסטנר מרחפת פרשה, שמעולם לא הגיעה להכרעה משפטית מלאה: שליחותו והסגרתו של יואל בראנד. יתכן כי זהו הפרט המתפזר ביותר בכל תקופת השואה. הפרט הלוי נתן להשי' מיעה בבית-המשפט, אם כי הוציא אותה לבסוף מתחום פסקי-הדין, מתוך דעה שאינה נוגעת לענין הנידון.

השופט אגרט, ואחריו אלשן וחשין, מת' חו ביקורת על הלוי על כל הרשה להשמיע פרשיות שאינן נוגעות לענין, שאחת מהן היתה שליחות בראנד בתורכיה והלאה. אולם גם אגרט לא יכול היה לפסוח עליה, בנה סביבה חלק מפסקי-דינו, בעוד שהלוי סבר

* גם פטן וגם לאבאל נשפטו על-ידי הצרפתים למיתה. לאבאל הוצא להורג, כשי' הוא טועד על לנגע האחרון שפעל לטובת צרפת. שונעו של פטן הומתק למאסר-עולם, בהתחשב בגילו המופלג.

** מאחר ויתר ביקר השופט זילברג קשות שיטה זו של אגרט, העיר עליה: לא נעשה עצמו לעורכי הדינים, ולא נצלול לי נבכי שאלות וספקות אשר מעולם לא נת' עורר, על על-ידי הפרקליטים המלומדים ו' לא עתרי מיוצגיהם האמיתיים, גרינחלד ו' קסטנר נופס... אסור לנו לנהוג כך, שמא נפליג שלא מדעת לאוקינוס האינסופי של השערות וניחושים אשר לא יכירם מקומם בדיון המשפטי..."

נאוצו ה'סאורי של שואל תמיר לפני מתן גזר-הדין "מעמקי הדם היהודי..."

משתפי-הפעולה הסעירו את דמו ו' הרתיחוהו.

★ ★ ★
"זילברג אישר —

גרינוולד ייענש..."

ל עיקרו של משפט זה נוסב על שיתוף-הפעולה עם הנאצים. עתה מבקש אתכם היועץ המשפטי לדון את גרינחלד ולהענישו, על אשר בשנת 1953 גילה את אשר בשנת 1955 קבע נשיא בית-המשפט המחוזי כאמת מוחלטת, ואת אשר בשנת 1958, אישר כבי' שופט בית-המשפט העליון השופט זילברג כי אמת נעלה מכל ספק, וקבע כבי' שופט בית-המשפט העליון, השופט גויטיין, כאמת שאין לערערה.

וכך נתגבשה אמת זו בסי' כבי' ה' שופט זילברג: "קסטנר מילא בידו-עין, ושלא בתוסילכו, את רצונם של הנאצים בהעלמת מוימת הרצח ה' קרוב, והקל עליהם על-ידי כך את מלאכת השמדת ההמונים." הרי אר מר, כי דברים אלה, אשר היו מרכוז של עלון גרינחלד, עליהם יתן את הדין.

בית-המשפט הזה הוכיח, בפסקי דינו הבלתי-אחיד, כי המחלוקת נטו' שה לא רק על העובדות, אלא נטושה היא, ונטושה תרי' פות, גם, ואולי בעיקר, על ההערכה ההיסטורית. אין מנוס מכך. כבי' ממלא-מקום הנשיא, השופט חשין, אימץ לו את דברי קסטנר באמרו שכל יהודי הונגריה היו "ענף שה ביש על העץ" אף בטרם עלה עליו הכורת. הוא עוד הוסיף: "היתעורר המת' לעומתו ראה כבי' השופט זילברג ביהודי הונגריה, דראי במאות אלפים בהם, אברים חיים של האומה. יהודים טובים, בעלי תחושה לאומית, העשויים ביאושם — לא פחות ממורדי הגיטאות — לעמוד על נפשם, להתקומם ולמרוד. הוא קבע כי היו אלה המוגים חזרוי כוחות-חיים אשר הוטעו, רומו והוסקרו על-ידי מנהיגיהם.

בין פסק לגזר, שעה שתדונו את גרינחלד, תדונו אותה, על כן, לא על המעשים שעשה, אלא על היותו אחד מאלה שהערכתם ההיסטורית על חינויות העם היהודי אינה הערכת רובכם, אלא ההערכה העמוקה שכבי' השופט זילברג נתן לה ביטוי. תדונו אותה, בין היתר, על אשר סירב לראות בעמו פגר מת, אך ורק כדי לזכות את קסטנר.

★ ★ ★

"מאברהם עד לוחמי המחתרת..."

המחלוקת, כבוד בית-המשפט, היא גם מחלוקת שבהשקפת-חיים. השופט חשין, בגלוי-לב מופתי, והשופט אגרט, באותה עקביות בלתי-נמנעת, קבעו מפורשות שיש מסי' בות בהן רשאי מנהיג — ואף חייב — להסתיר ולכחד מתודעת המוני-העם את עובדות האמת על הרצח ההדאי האורב להם. כבי' השופט זילברג, לעומתם, ראה במעשה זה עצמו שיתוף-פעולה עם מלאך-המיתה. על כן ייענש גרינחלד על-ידיכם גם על השקפת-החיים שהוא דבק בה.

כבי' בית-המשפט! במשפט פלילי דעת הרוב מכרעת. אך בהערכה היסטורית, ובהשקפת חיים אין דעת הרוב מכרעת. מרוב המקרים דעת-המיעוט היא שהגיעה דברי ימי אנוש. מאברהם אבינו, אשר ניתץ את הפסילים, ממש רבנו, אשר נתן ערכי-מוסר לעמו ולעולם כולו, עד מורדי גטו חרשה ועד המורדים במשעבר הור מה במולדת — דעת המיעוט היא שצד' קה. היא שהכריעה, היא שניצחה, וידה היתה על העליונה. בלב שקט וברוח נכונה יקבל מרשה כל עונש אשר יושת עליו היום בשל היותו נושא דעת-המיעוט הזאת, בשל היותו מייצגה במשפט זה, ואף בשל גלותו את דברי-האמת. כי את גור-הדין הסופי — על כולנו — תחרון האומה, בדורנו זה, ובדורות הבאים.

אישיהשנה תמיר (1955)
דעת המיעוט היא שצדקה..."

אחרי שחמשת השופטים הוציאו את פסקי-דינם, שי זיכה את גרינוולד בענין הצלת בכר בידי קסטנר, ושי' חייב אותו ברוב קולות כי ענין האשמת קסטנר בשי' תותי-פעולה, ניתנה לצדדים הזכות לטעון לגבי מידת העונש. עורר-הדין שמואל תמיר, שלא ביקש רחמים לי מרשו הישיש ולא אמר מר' לה על מידת העונש, השתי' מש בזכותו זו כדי לבטא את הגבתו הספונטאנית על פסק הדין ובכך לא לסכם את המשי' פט כולו. נאום זה לא נקרא מן הכתב, אלא הושמע בי' התרגשות, כשכל חמשת ה' שופטים והקהל כאולם עקבו אחריו בנשימה עצורה.

כבוד בית המשפט,

בפניכם הוגש הערעור על שלושה פרטים, ובין פסק לגזר, חייב בית-המשפט לתת את דעתו על הניכוי, כמו על הרשעה, ויש יזכוי שיכול לעמוד לו לגרינחלד גם בעת הדין שבין פסק לגזר.

כבוד בית-המשפט, אני טוען במלוא האחריות כי הוקרת האומה כולה מגעת לו, לגרינחלד, על אשר גילה הוא, את אשר קבע כבי' השופט זילברג, וקבעתם כולכם: "כי איש יהודי, עסקן ציוני לשעבר, הרהיב בנפשו להמליץ — כמעט בשם כל העם היהודי — על אחד הלחינים הגדולים של פושעי המלחמה, בפני השלטונות שהיה עצור בידם, ולגרום, הוא בלבד או יחד עם אחרים, לשחרורו ולהתחמקותו מעונש, של אותו פושע גדול."

המעשה המחריד הזה, שרק הוודן לגרינחלד נתגלה, ואשר על גילוייה, בראש וראשונה, הועמד לדין, אינו דבר קל-ערך, או "פרט רביעי" בלבד, אלא פשע מועז ואיום.

★ ★ ★

"אף נאצי אחד לא נשפט..."

בין פסק לגזר, מגעת לו שוב תודת האומה, מפי בית המשפט, על המאמצים העצומים, העלאנושיים, שהושקעו בעצם המערכה לגילוי האמת, ואשר נוהלו מטעמו של איש יחיד, אשר שרת בכך את האומה כולה, בעמדתו מול כוחות כבירים, מאורגנים, אשר חברו יחד, ומתוך החלטה נחושה לחפות על הפשעים, עשו את הכל לטשטש את האמת ולהעלימה מעיני בית-המשפט, העם והעולם.

שוב מגעת לו תודת-האומה על אשר כפה על כולנו — השא' נגים בציון והבוטחים בירושלים" — כדבר כבי' השופט זילברג בפסקי-דינו הגדול, אשר יהיה לתורת-מוסר לדורות — לפתוח את ספר החורבן, לקרוע "את השיכחה שלאחר המעשה, את הארישות כלפי השאה", להסיק מסקנות וללמוד לקח.

מעמקי הדם היהודי קמה ביקעה ועקתו של גרינחלד, זו זעקת-האימים של אחד אשר שילב את כל משפחתו, אחד פשוט עם, אשר זעק מרה, עת כולם, ובראשם הגדולים והנכבדים בעם, שתקו והתרישו.

כבר הדגיש כבי' השופט חשין — בפסקי-דינו גלוי-לב, גלוי-לב עד הסוף המר — כי בטרם הועמד לדין בישראל אפילו פושע נאצי אחד, עטו השלטונות הישראליים על יהודי, אתיהם של הקרבנות, אשר נששו שתתה דם למשמע פשע-ההוצעה.

היום הזה תעניש מדינת-ישראל — שטרם עשתה דין אף לא במרצה נאצי אחד, שאף לא ביקעה להסגיר לידיה אפילו רב' טבחיים אחד — היום הזה תנחית מדינת-ישראל את ידה לראי' שונה: על את יהודי, ששיכל בתופת ההשמדה את ששת אחיו וכל בני משפחתיהם, את יהודי שפשעו הנאצים ותטאתם של